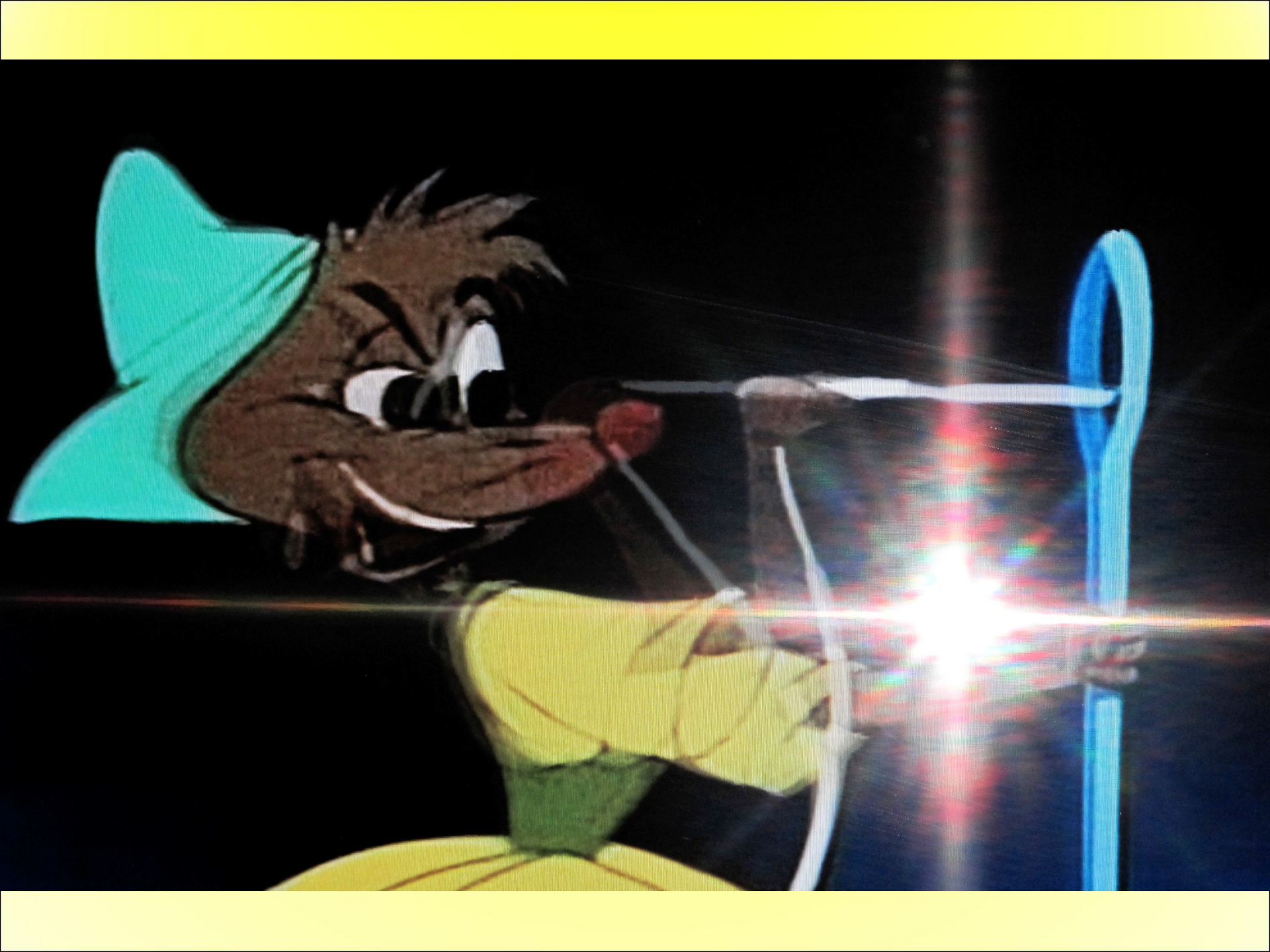

Neuropsykologer 9 december 2011

Ulla Ek

En historisk återblick på skolan

I undervisningsplanen för folkskolan som kom 1955 beskrivs hjälpklassernas funktion utförligt – hur barnet får en sådan placering och hur den kan upphöra och hur undervisningen skall bedrivas.

Hjälpklasserna var avsedda för barn som hade svårigheter i skolarbetet till följd av svag begåvning men som inte hade en utvecklingsstörning.

- I nästa version av läroplanen beskriver Skolöverstyrelsen (1962) hur man ska individualisera den vanliga undervisningen med hjälp av specialundervisning. Det kan ske på olika sätt: i specialklass, eller individuellt.
- I läroplanen från 1969 beskrivs utförligt hur man, utifrån en rad funktionsnedsättningar, kan utreda, vidta åtgärder och arbeta i skolan med elever som har dessa svårigheter. Här diskuteras också behovet av individualisering och ökade resurser

En skola för alla...

- Med 1980-års läroplan kommer så en drastisk förändring. Synen på elevens svårigheter vidgas och anses nu i mindre grad vara individberoende medan miljöns betydelse uppgraderas.
- Rädslan för att "stämpla" barn med utredningar och diagnoser är klart synbar i styrdokumentet. Skolan ska arbeta förebyggande, elevers svårigheter ska uppmärksammas på ett tidigt stadium. Åtgärdsprogram skall upprättas för dem som *riskerar* att inte uppnå grundskolans kunskapsmål.

Nya skollagen

Syftet med skolans undervisning beskrivs enligt följande: ”I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen” (SFS 2010:8001 kap. 4§). I kapitel 3 klargörs att undervisning och bedömning av elevens prestationer skall mätas mot målen.

- I den nya skollagen finns en tydlig underton av att alla har möjlighet att nå målen oberoende av kognitiv nivå och eventuella funktionsproblem eller andra funktionsnedsättningar.

Var finns logiken?

- Under många år har efterfrågan på utredningar ökat. En utredning och diagnos har oftast varit den enda möjligheten för att få tillgång till de resurser som eleven behöver för att klara sin skolgång
- Skolan ska hantera alla barn, men de barn som inte klarar målen ska utredas för att få de resurser de redan har rätt till ("En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen" (SOFS 2010;1 kap. 4§)).

- Ungefär 10% av barnpopulationen har någon form av funktionsnedsättning (Gillberg 2010).
- År 2009 var det 11,2 procent av eleverna i årskurs 9 i Sverige som inte nådde godkänt i ett eller flera av ämnena matematik, engelska och svenska eller svenska som andraspråk och därmed inte var behöriga att söka till gymnasieskolans nationella program. Det var ytterligare 6 % som avslutade gymnasiet i förtid, ” hoppade av”.

Överlappet är stort

Vi vet alltmer om att många personer har kombinationer av funktionsnedsättningar; t.ex. ADHD och Aspergers syndrom, ADHD och Touretts syndrom, ADHD och dyslexi eller utvecklingsstörning och ADHD. Att det snarast är regel än undantag att flera funktionsproblem finns samtidigt diskuteras av Gillberg (2010) i artikeln "the ESSENCE

Borderline intellectual functioning

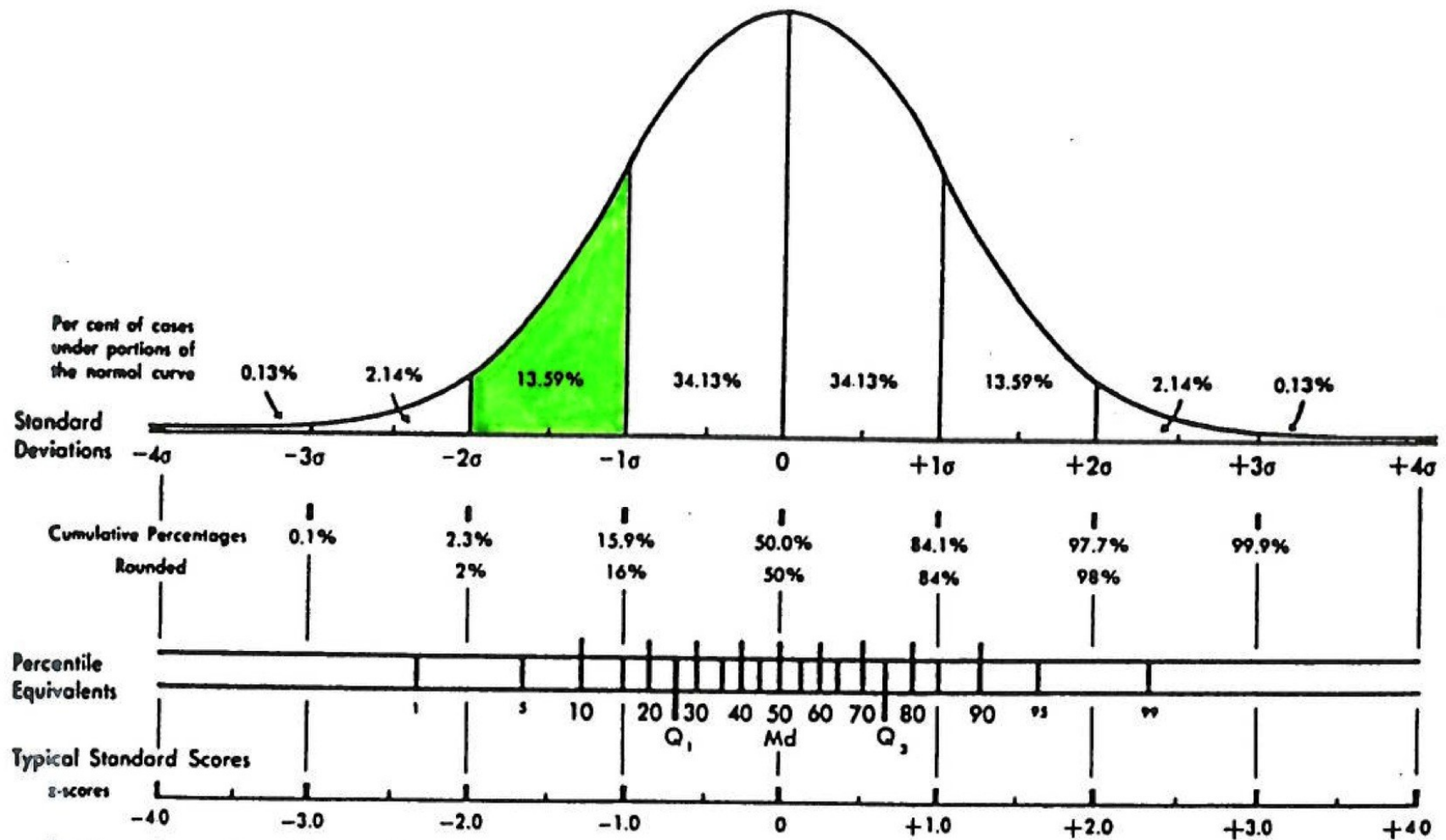
BIF- definieras som en IK mellan 70 och 85. Det ligger alltså inom normalvariationen

” Slow learners” Svag begåvning

Alltmer uppmärksammade i internationell forskning –inkluderande skolsystem (van der Meere, Fenning, Ninivaggi m.fl)

Hur ska vi uppmärksamma deras behov ?

Screening? Resurser- när ska de sättas in och
Vilka resurser?

Vilka är dom??

”Barn med särskilda behov” (skolhälsovården)

”Barn i behov av särskilt stöd” (skolhälsovården)

”Gråzonsbarn” (Ylva Johansson)

Flertalet utreds nog inte av psykolog-om det inte finns särskilda skäl. Vi vet alltså oftast ej VARFÖR en elev behöver särskilt stöd. Många orsaker är tänkbara inte bara svag teoretisk begåvning!

Några studier:

Stora svårigheter i skolarbetet, vanligt att de går om ett el flera år (Karande et. al 2008)

Svagbegåvning och utagerande beteende hos pojkar (Van der Meere 2008)

Mödrar(till svagbegåvade barn) upplevde barnet som generellt mer problematiskt än vad mödrar till barn med högre begåvningsnivå gjorde (Fenning et al 2007)

Området är lite´beforskat. Svårigheter att upptäcka vilka barn det gäller och vilka behov de har och vilka åtgärder som ska sättas in

(Artigas-Pallares et al. 2007, Ninavaggi 2001)

Studie av 134 barn remitterade till neuroped teamet på HS för utvecklingsrelaterade problem av olika slag. Tio procent hade svag begåvning som sitt enda problem (dittills ej upptäckt) men man sökte på grund av beteendeproblem (Adolfsson et al 2002)

Kontentan av alla studier: ett dolt och svårfångat område

Borderline intellectual functioning in children and adolescents insufficiently recognized difficulties

Elisabeth Fernell, Ulla Ek . Acta Paed 2009

Results:

- (1) Pupils with borderline intellectual functioning, assessed in grade 4, received significantly lower grades when finishing the compulsory school.
- (2) In the group of pupils in the upper secondary school for the mildly mentally retarded, compiled data indicated that a considerable number did not fulfill the combined IQ and adaptive criteria for mild mental retardation.
- (3) The subtle nature of borderline intellectual functioning may delay appropriate measures at school, which our case illustrates.

Borderline intellectual functioning in children and adolescents insufficiently
recognized difficulties

Elisabeth Fernell, Ulla Ek . Acta Paed 2009

Artikeln består av 3 delar

1.En longitudinell uppföljning av skolbarn med
svag begåvning (IK70-84)

Testade i åk 4- betyg togs in efter åk 9

Borderline intellectual functioning in children and adolescents-
insufficiently recognized difficulties.

Fernell & Ek, *Acta paediatrica* 2010.

	BIF	IK>84
pojkar	118.5	159.5
flickor	124.6	151.9
Total *(p< 0.005)	120.0*	157.7*

Det genomsnittliga meritvärdet för dem som gick ut årskurs 9 vårterminen 2009 i Sverige var 208,8 (för flickor 220,1 och för pojkar 197,9).

Behörighet till gymnasiet

- Dessutom var det en stor andel av eleverna med svagbegåvning som inte hade godkända betyg i ämnena svenska, engelska och matematik, vilket är nödvändigt för att kunna söka vidare till gymnasiet. Så pass låga meritpoäng och låg grad av behörighet att söka vidare studier, som vi fann i undersökningsgruppen, gör svagbegåvade barn till förlorare redan under grundskoleåren.

Borderline intellectual functioning in children and adolescents insufficiently
recognized difficulties

Elisabeth Fernell, Ulla Ek . Acta Paed 2009

2. Tonåringar som skrivs in i gymnasiesärskolan

Bakgrund:

En ökning av antalet ansökningar till
gymnasiesärskolan

Föräldrar har ställt frågan om deras barn
verkligen har en ID

Frågan i studien gällde om de uppfyller både IK-
kriteriet och det adaptiva kriteriet

- Föräldraintervju- Vineland
- Genomgång av skolhälsovårdsjournal
- Genomgång av tillgängliga utredningar

- De som skrevs in sent: där hade man vacklat under många år

Uppfyller båda kriterierna ??

- N=20
- 2 Asperger, IK över 70
- 6 båda IK och adaptivt värde under 70
- 4 IK under 70, adaptivt mått över 70+
attention problem
- 6 BIF+ attention
- 2 oklara

ADHD och utvecklingsstörning

“Much less is known about ADHD in individuals with intellectual disability than about ADHD in individuals without intellectual disability”.

Reilly och Holland 2011

Ett ganska typiskt fall

Jag ska berätta om Sarah

Att skriva utlåtande

- I Patientdatalagen (PdL) och Patientsäkerhetslagen (PSL) återfinns de grundläggande föreskrifterna om intyg och utlåtande. Dessa gäller för de yrkesgrupper som faller under begreppet hälso-och sjukvårdspersonal.
- Hälso- och sjukvårdspersonal har ett *personligt yrkesansvar* vilket innebär att denne ”bär själv ansvaret för hur han eller hon utför sina arbetsuppgifter” (PSL 6 kapitel 2§).

- Utredningar ska genomföras med respekt för klientens självbestämmande, integritet och värdighet. Utlåtandet ska utformas så att både klienten och den som mottager det ska förstå och kunna värdera innebörden av innehållet och uttalandena i bedömningen.
- *Informerat samtycke skall inhämtas från barnet/den unge, beroende på dennes ålder förstås, inte bara från föräldrarna*

I utlåtandet ska tydligt framgå vad som är psykologens egna uttalanden, vilka uppgifter som härrör från klienten, andra personer, andra myndigheter etc. Vidare ska noggrant anges vilka undersökningar (inkl. metoder), upplysningar, journalhandlingar, andra handlingar som ligger till grund för bedömningen. Symptom och iakttagelser som framkommit vid undersökningen ska redovisas.

Bäst före datum?

- En tumregel är – när det gäller barn – att ju yngre barnet är desto kortare ”hållbarhetstid” för ett intyg/utlåtande. För skolbarn bör en utredning som är äldre än 2 år inte ligga till grund för beslut.
- *I alla sammanhang där intyg/utlåtande används ska innehållet i dokumentet kunna anses som relevant för den nu aktuella situationen/beslutet.*